

Néhány orosz, ha összehajol

Ez a történet egy füstös Frankfurt am Main-i kávézóban kezdődött. Hat férfi és két nő beszélgetett az üres söröspoharakkal teli asztal fölött. Október 25. napját mutatta a naptár. Az 1956-os évet írták. A harminc és ötven közötti orosz emigránsok egy háborús német zsebatlaszt nézegetve arról tanakodtak, hogy vajon merről érkeznek Magyarországra a felkelés eltiprására küldött szovjet csapatok. Ismerve a Kreml mérhetetlen túlerejét, a társaság tagjai nem voltak optimisták. Lelkesek azonban igen, hiszen mégiscsak elkezdődött valami.

Magyarbarát tervek

A társaság tagjai az NTSZ – a Népi Munkaszövetség – nevű emigráns szervezet tagjai voltak. Volt közöttük, aki gyermekként hagyta el szüleivel a polgárháborús Szovjet-Oroszországot. Mások a nagy világégés alatt váltak menekültté. Ahány ember, annyi sors. A kalandor szellemű Alekszandr Peruanszkijnak korábban étterme volt Teheránban, a szovjethatalom ellen szervezkedő orosz emigráns kolónia titkos találkahelye. A félig szlovén, félig orosz újságíró Jakov Trusnovics orvos édesapját, az NTSZ élő lelkiismeretét az 1950-es évek elején nyugat-berlini otthonából elrabolták a szovjet politikai rendőrség emberei. És mivel nem volt hajlandó vallani, egyszerűen agyonverték. A balti német bárói családból származó, matrónaként is feltűnően szép Jelizaveta Mirkovics a kávéházi találkozó idején Marokkóból tért vissza, ahol az ottani orosz közösség ügyes-bajos dolgait intézte éveken át. A szovjet hatóságok távollétükben néhányukat hosszú börtönbüntetésre ítélték mint "a nép ellenségét". Frankfurti ismerőseim ugyanis az NTSZ úgynevezett belső részlegéhez tartoztak, amely szigorú konspirációs szabályok szerint működött, és a hidegháború alatt szoros kapcsolatban állt a nyugati – főleg az angol és amerikai – hatóságokkal. A titoktartás ellenére, amint az napjainkban kiderült, a szovjet politikai rendőrség így is szinte mindent tudott e jól szervezett orosz emigráns közösség tevékenységéről. Olyannyira, hogy amikor néhány NTSZ-aktivista amerikai vagy angol katonai repülőgépeken megpróbált illegálisan leugrani a Szovjetunió felett, a belügyesek a földön golyózáporral várták őket. Az 1956. október 25-i találkozón konspirációs okokból nem vezettek jegyzőkönyvet. Mivel azonban az 1980-as években Németországban sorra felkerestem szinte az összes "magyarbarát összeesküvőt", egykori tervük mozaikszerűen összeállt. Először is úgy döntöttek, hogy tájékoztató irodát nyitnak a négy részre osztott Berlin nyugati övezetében, a magyar forradalmárok harcát népszerűsítendő. Onnan egy rövidhullámú rádióadón "bomlasztó propagandát" akartak kifejteni a Középső (akkor még nem Déli) Hadseregcsoporthoz orosz és más nemzetiségű katonái

között. Elhatározták, hogy Bécsben nyomdát bérelnek, ahol magyar és orosz nyelvű napilapot adnak ki. A cím felett ott ékeskedett "A mi szabadságunkért és a tiétekért" mondat, az 1863–1864-es lengyel felkeléshez csatlakozó orosz katonák és tisztek emblemikus jelszava. Nem lévén magyar ismerősük, kárpátaljai ruszin tagtársaikra bízta a fordítást – ezért lett olyan hibás a kiadványok magyar szövege. Tervük az volt, hogy tíz- és tízezer röpiratot leszórnak a harcok színhelyén, felhasználva az amerikai hatóságok által az előző hónapokban e célra Európába szállított hőlégballonokat – amelyek akkoriban feltűntek a "népi demokráciák" egén. A Majna menti Frankfurt kávézójának törzsvendégei úgy gondolták, hogy ha elérkezik az idő, sok más orosz menekülttel együtt átlépik az osztrák–magyar határt, hogy rávegyék a szovjet hadsereg katonáit és tisztjeit: ne lőjenek a magyarokra.

A nyugati segítség elmarad

A terv nem látszott teljesen irreálisnak. Az 1950-es évek elején az euroatlanti világ – főleg az angolszász országok – demonstratív módon vállalták a szolidaritást a "rab nemzetekkel", köztük a baltikumi és az ukrajnai fegyveres felkelőkkel. Létrejött a Szabad Európa és az orosz nyelvű Felszabadítás (a későbbi Szabadság) Rádió. Az utóbbit gyakran még a messzi Szibériában, a szovjet koncentrációs táborokban is hallani lehetett a Spanyolországban és a Tajvan szigetén felállított hatalmas adótornyok jóvoltából. Igaz, az idő is hallatta a szavát: a vasfüggönyön repedések keletkeztek Sztálin halála után, majd a két világrendszer vezetői által meghirdetett "enyhülés" eredményeként, amely a koreai és a vietnami háború befejezéséhez és Ausztria semleges státusához vezetett. Az orosz emigráns szervezetek, így az NTSZ, mégis úgy érezték: washingtoni, londoni és bonni szövetségeseik érdekében áll, hogy folytassák a "fellazítást" a szabad világ keleti limesei mentén. 1956 októberében és novemberében azonban csalódnuk kellett. Az elnökválasztásra készülő amerikai politikai elit a magyar forradalmárokkal való óriási társadalmi szolidaritás ellenére sem vállalta a konfrontációt Moszkvával. A brit és a francia vezetést a szuezi válság kötötte le. A bonni kormány pedig attól tartott, hogy ha kiáll a "pesti srácok" mellett, akkor a Kreml urai visszavágnak a katonailag nehezen védhető Nyugat-Berlinben. Ez volt az oka annak, hogy a forrongó Magyarország megsegítésére, a Vörös Hadsereg bomlasztására, a megszálló csapatok katonáinak és tisztjeinek kiszöktetésére alakult orosz emigráns szervezet tagjainak nemcsak Moszkva ügynökei, hanem a korábbi nyugati támogatóik, mentoraik előtt is konspirálniuk kellett. Nyomdáikat, ahol készültek a képünkön látható röplapok, álnéven vették bérbe. Széles körű gyűjtést folytattak, hogy minél több gyógyszert és kötszert szállíthassanak a Dunántúl nyugati településeire. Volt, ahol a forradalmi bizottságok igazolást

adtak erről. Máshol a helyi patikák alkalmazottai vették át csodálkozva a "mi is oroszok vagyunk, de egészen mások" mondattal bemutatkozó, osztrák és német rendszámú kocsikkal érkező vendégektől a magyar és orosz nyelvű röplapokkal körberagasztott kartondobozokat. A vékonyka selyempapírra nyomtatott, néha fényképekkel is illusztrált röplapokon összemosódik a vágy és a valóság. A november elején elindított, mindössze öt számot megélt Poszev (Vetés) című kétnyelvű lap még akkor is a magyarokhoz való átállásra buzdította a Vörös Hadsereg katonáit, amikor Konyev marsall tankjai és Szerov tábornok belügyi különítményesei már az ellenállók utolsó budapesti és vidéki gócait is felszámolták.

A kilyukasztott zászló

A tömeges átállásból, persze, nem lett semmi. Néhány tucat kiskatona azonban, talán a röplapok hatására – többnyire a dunántúli szovjet garnizonokból – nekivágott a zöldhatárnak. Az akkori bécsi helyettes szovjet katonai attasé emlékezése szerint az osztrák hatóságok egy részüket élve visszaszolgáltatták. Többségüknek azonban már csak a holttestét kapták meg a szovjet megszálló hadsereg képviselői, mert tűzharcba keveredtek a senki földjén, és elpusztultak szökés közben. Megint másoknak viszont orosz emigránsok nyújtottak menedéket, majd kijuttatták őket Kanadába vagy Új-Zélandra. Ebben a háborús helyzetben kész csoda, hogy a "magyar akció" emigráns elindítói, akik átlépték az osztrák–magyar határt, egyáltalán életben maradtak. Igaz, még a rendszerváltás után is igyekeztek eltitkolni, merre jártak, és kikkel tárgyaltak Magyarországon a 13 forradalmi nap alatt. Peruanszkij, a csoport motorja egyszer Münchenben, a Szabad Európa Rádió kávéházában részletesen elmondta nekem, hogy röviddel a második szovjet invázió előtt a testére tekerve Győrből kicsempészett egy kilyukasztott háromszínű zászlót, amelyet magyar fiatalok küldtek az őket testvéreiknek tekintő orosz menekülteknek. A zászlót én is láttam az 1990-es évek elején, Budapesten. Roman Redlich, az NTSZ veterán ideológusa hozta el, hogy szerényen, csinnadratta nélkül átadja olyan fiatal magyaroknak, "akik ma is képviselik '56 szellemiségét". Jó lenne tudni, hová került ez a ritka relikvia.

Megjelent: Magyar Hírlap, 2007. 10. 21.